

ประเภทของเทวดา

- ๑. อุปัตติเทวะ เป็นเทวดาโดยกำเนิด เช่น เทวดา พรหม
- ๒. สมมุติเทวะ เป็นเทวดาโดยสมมติ เช่น พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระราชโอรส พระราชธิดา
- ๓. วิสุทธิเทวะ เป็นเทวดาที่บริสุทธิ์จาก อาสวะกิเลสทั้งปวง คือ พระอรหันต์

ประเภทปวงสวรรค์

สวรรค์ชั้นที่ ๑ (จาตุมหาราชิกาภูมิ)

เป็นสวรรค์ชั้นต้น ตั้งอยู่ตอนกลางของเขาสิเนรุ สูงพ้นจากทวีปทั้งสี่ของมนุษย์ สูงพ้นจาก ป่าหิมพานต์และภูเขาหิมาลัย มีเทวดาผู้เป็นใหญ่เป็นมหाराชอยู่ทั้ง ๔ องค์

๑. ท้าวธตรัฐ ปกครองเทวดาคนธรรพ์ (ภูต)

มีปราสาทเป็นวิมานอยู่บนยอดเขาสุทัสสนะ อยู่ทางทิศตะวันออกเขาสิเนรุ (ถัดออกไปเป็นบุพพวิทหทวีป)

เทวดาคนธรรพ์ : กำเนิดในต้นไม้ที่มีกลิ่นหอม เรียกว่า “นางไม้” หรือ “แม่ย่านาง ”
ชอบรบกวนผู้ที่นำไม้ไปใช้ปลูกบ้านเรือนให้เจ็บป่วย

เทวดาคนธรรพ์ : มี ๓ ประเภท คือ คนธรรพ์ชั้นสูง คนธรรพ์ชั้นกลาง และคนธรรพ์ชั้นล่าง

คนธรรพ์ชั้นสูง : มีวิมานอยู่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เช่น ปัญจสิขเทพบุตร มีเทพธิดาประจำ
อยู่ในวิมาน

คนธรรพ์ชั้นกลาง : เกิดอยู่ในป่าหิมพานต์ มีวิมานอยู่ในต้นไม้ และเป็นบริวารของ คนธรรพ์ชั้นสูง

คนธรรพ์ชั้นล่าง : อยู่บนพื้นมนุษย์ สิ่งอยู่ในต้นไม้จำพวกไม้หอม เช่น นางตะเคียน นางตานี เป็นต้น
คนธรรพ์มีความถนัดในการดนตรี การละคร ระบายรำฟ้อน ศิลปะ วรรณกรรม กวีนิพนธ์

เมื่อมีเทวสมาคมครั้งใด คนธรรพ์มักทำหน้าที่ขับกล่อมให้ความสำราญแก่ หมู่ทวยเทพทั้งหลาย
คนธรรพ์นี้เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ทำบุญเจือด้วยกามคุณ

เทวดาคนธรรพ์ จะสถิตย์อยู่ในต้นไม้ตลอดไป แม้ว่าผู้ใด ใครจะตัดต้นไม้ที่ท่านสถิตย์อยู่นั้น
ไปทำบ้านเรือน ทำเรือ ทำแพ ทำเครื่องใช้ไม้สอย ท่านก็จะสถิตย์ตามไปด้วย ซึ่งต่างกับรุกขเทวดา
ที่อาศัยอยู่ในต้นไม้ ถ้าต้นไม้ถูกตัดตายเสีย ก็จะย้ายจากต้นไม้ขึ้นไปอาศัยในต้นไม้แทน

วิทยาธร : เป็นพวกที่ทรงความรู้ในศาสตร์ต่างๆ มีศิลปศาสตร์ ๑๘ ประการ เช่น โหราศาสตร์
แพทยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น พวกนี้เหาะได้ มีเวทมนตร์ คาถา อาคมต่างๆ วิทยาธรมีรูปร่าง
หลากหลาย อยู่แบบเดียวก็มี อยู่เป็นหมู่เป็นกลุ่มก็มี กุมภภัณฑ์มีรูปร่างแปลก หน้าตาพองๆ เป็นยักษ์
ประเภทหนึ่งแต่ไม่น่ากลัวเหมือน ยักษ์ ไม่มีเขี้ยว ผมหยิกๆ ผิวดำ ท้องโต พุงโร กุมภภัณฑ์มีตั้งแต่ชั้นสูง
จนถึงชั้นล่าง มีหน้าที่ลงไปทรมานสัตว์นรกในยมโลก

๒. ทำววิรุพหกะ ปกครองกุมภัณฑ์เทวดา

มีปราสาทเป็นวิมานอยู่บนยอดเขาเนมินทร อยู่ทางทิศใต้ของเขาสิเนรุ (ถัดไปเป็นชมพูทวีป)

เทวดาคนกุมภัณฑ์ กุมภัณฑ์ : เรียกว่า รักษส หรือ ปุโสมเฝ้าทรัพย์ เป็นเทวดาที่รักษาสมบัติต่างๆ เช่น แก้ว แหวน เงิน ทอง อัญมณีต่างๆ รักษาป่า ภูเขา แม่น้ำ ถ้ามีผู้ล่วงเกินก็จะให้โทษต่างๆ แก่ผู้ล่วงเกินนั้น

ครุฑ : จัดเป็นเทวดาประเภทหนึ่ง อยู่ในกรปกครองของทำววิรุพหก ผู้ปกครองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ด้านทิศใต้ เหตุที่มากเกิดเป็นครุฑเพราะทำบุญเจ็ดด้วยโมหะ

ครุฑ : มีกำเนิดทั้ง ๔ แบบ คือ โอปปาดิกะ ชลาพูชะ อัณฑชะ และสังเสทชะ มีที่อยู่ตั้งแต่พื้นมนุษย์ ป่าหิมพานต์ ป่าไม้จิว จนถึงชั้นจาตุมหาราชิกา (ป่าไม้จิวอยู่ชั้นที่สองรอบภูเขาสิเนรุ ส่วนชั้นที่หนึ่งอยู่ในมหาสมุทรสีทันดร เป็นที่อยู่ของพญานาค)

ครุฑชั้นสูง : เกิดแบบโอปปาติกะ มีขนสีทอง มีเครื่องประดับแบบเทพบุตรเทพธิดา มีชีวิตอยู่เหมือนเทวดา แปลงกายได้ จะเสวยสุทธาโภชน์ คือ อาหารทิพย์แบบเทวดา

ครุฑ : บางประเภทผูกเวรกับนาค ก็จะกินนาคเป็นอาหาร บางประเภทก็กินผลไม้หรือเนื้อสัตว์ ครุฑบางประเภทผูกเวรกับสัตว์นรกในยมโลก ก็จะสมัครใจไปเป็นเจ้าหน้าที่ลงทัณฑ์สัตว์นรก

เทวดาทั้ง ๓ ประเภท เป็นเทวดาชั้นล่าง มีวิมานอยู่บนพื้นดินเดียวกันกับที่มนุษย์ อาศัยอยู่ เรียกชื่อตามที่อยู่ แต่ถือว่าเป็นชาวสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาด้วย

ภุมมเทวา : เป็นเทวดาที่อาศัยอยู่บนพื้นมนุษย์ อยู่ตามจอมปลวก เนินดิน ใต้ดิน ภูเขาแม่น้ำ บ้าน เจดีย์ ศาลา ชุ่มประตุ เป็นต้น บางองค์มีวิมานเป็นของตน บางองค์ก็ไม่มี ต้องอาศัยวิมานขององค์อื่นอยู่

รุกขเทวา : เป็นเทวดาที่อาศัยอยู่ตามกิ่งไม้หรือยอดไม้ต่างๆ ซึ่งสูงขึ้นไปกว่าพวก ภุมมเทวา มีทั้งที่มีวิมานและไม่มีวิมานเป็นของตน อากาศเทวา เป็นเทวดาที่มีวิมานอยู่กลางอากาศ สูงขึ้นไปจากพื้นดินประมาณ ๑ โยชน์ (ประมาณ ๑๖ กิโลเมตร)

๓. ท้าววิรูปักษ์ : ปกครองนาคเทวดา

มีปราสาทเป็นวิมานอยู่บนยอดเขาวิมตกะ อยู่ทางทิศตะวันตกของเขาสีเนรุ (ถัดไปเป็นอมรโคยานทวีป)

นาโค นาคี : เทวดานาค เป็นเทวดาที่มีคาถาอาคม ขณะที่ท่องเที่ยวในโลกมนุษย์ชอบแปลงร่างเป็นคน สัตว์ต่างๆ ชอบลงโทษพวกสัตว์นรก

พญานาค : เป็นราชาแห่งงู จัดเป็นเดรัจฉานด้วย เพราะมีลำตัวไปทางขวางและไม่สามารถบรรลุธรรมได้ แต่ก็จัดอยู่ฝ่ายสุคติภูมิ อยู่สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา นาคแบ่ง ออกเป็น 4 ตระกูลใหญ่ คือ

ตระกูลวิรูปักษ์ : พญานาคตระกูลสีทอง

ตระกูลเอราปถ : พญานาคตระกูลสีเขียว

ตระกูลฉัพพยาปุตตะ : พญานาคตระกูลสีรุ้ง

ตระกูลกัณหาโคตมะ : พญานาคตระกูลสีดำ

พญานาค : เกิดได้ทั้ง ๔ แบบ คือ แบบโอปปาติกะเกิดแล้วโตทันที แบบสังเสทชะ เกิดจากเหงื่อไหล ลิงหมักหมม แบบชลัพพะชะเกิดจากครรภ์ แบบอัมพชะเกิดจากฟองไข่ พญานาคชั้นสูงเกิด

๔. ท้าวภูเวร (ท้าวเวรสุวรรณ) : ปกครองเทวดายักษ์

๑. ท้าวภูเวร
ผู้ปกครองเทวดา
ยักษ์ราชาแห่งเทวดา
ยักษ์ภูเวร

๒. ยักษ์ใหญ่
มีวิมานเป็นทอง มีผู้ทูลถวาย
สิ่งของเป็นอันมาก มีวิมาน
และเครื่องใช้สิ่งของมากมาย

๓. ยักษ์น้อย
ส่วนสูงจะน้อยกว่า
คนทั่วไปอย่างเห็นได้ชัด

๔. ยักษ์ตัว
สูงจะสูงกว่าคนปกติ
ตัวดำ ดำเป็น
ลักษณะพิเศษของเทวดา
ยักษ์ตัว

๕. ยักษ์
เป็นลักษณะที่
จะสูงใหญ่ ฝ่ามือฝ่าเท้า
จะใหญ่โตมาก เป็น
ลักษณะพิเศษ

มีปราสาทเป็นวิมานอยู่บน
ยอดเขาอัสสัถ์กัณณะ อยู่ทางทิศเหนือของ
เขาสิเนรุ (ถัดไปเป็นอุตรกุรุทวีป)

ยักษ์โย ยักษ์จินี : เทวดายักษ์ ชอบเบียดเบียนสัตว์วันรอก

ยักษ์ : ผู้ที่เขามุขเช่นสรวง หรือผู้ทำความพยายามให้เขามุขเช่นสรวง ยักษ์มีหลายระดับ
ตั้งแต่ยักษ์ชั้นสูง ยักษ์ชั้นกลาง ยักษ์ชั้นล่าง มีความละเอียดประณีตแตกต่างกันตามกำลังบุญ

ถ้ายักษ์ชั้นสูง : จะมีวิมานเป็นทอง มีรูปร่าง
สวยงาม มีเครื่องประดับ มีรัศมี แต่ผิวจะดำ ดำอม
เขียว อมเหลือง ดำแดงก็มี แต่ว่าดำเนียน มีอาหาร
ทิพย์ มีบริวารคอยรับใช้ ปกติไม่เห็นเขี้ยว เวลา
โกรธจึงจะมีเขี้ยวออกมา

ยักษ์ชั้นกลาง : ส่วนใหญ่จะเป็นบริวารคอยรับ
ใช้ของยักษ์ชั้นสูง

ยักษ์ชั้นต่ำ : ที่บุญน้อยก็จะมีรูปร่างน่าเกลียด
ผมหยิก ตัวดำ ตาโปน ผิวหยาบ เหมือนกระดาก
ทราย นิสัยดุร้าย

ยักษ์ชั้นต่ำ : ที่บุญน้อยก็จะมีรูปร่างน่าเกลียด
ผมหยิก ตัวดำ ตาโปน ผิวหยาบ เหมือนกระดาด
ทราย นิสัยดุร้าย

ยักษ์ : เกิดได้ ๓ แบบ คือ เกิดแบบโอปปาติกะ เกิดแล้วโตทันที ซลาปุชะ เกิดในครรภ์ และสังเสทชะ
เกิดในเหงื่อไคล ที่อยู่ของยักษ์ ก็มีอยู่ตามถ้ำ ตามเขา ในน้ำ ในดิน พื้นมนุษย์ ในอากาศ และมีวิมาน
อยู่ที่เขาสิเนรุในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา พวกยักษ์จะอยู่ในการปกครองของท้าวเวสสุวรรณ
หรือท้าวเวรมหาราชผู้ปกครองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาด้านทิศเหนือ เหตุที่มาเกิดเป็นยักษ์
เพราะทำบุญเจือด้วยความโกรธ มักหงุดหงิดรำคาญใจ

มหाराชทั้ง ๔ มีหน้าที่ปกครองมนุษย์ เรียกว่า “ ท้าวจตุโลกบาล ” การนิมิตกายของเทวดา
ที่อยู่ใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด เพราะเทวดาจาตุมหาราชิกาบางพวกก็อาศัยอยู่ในโลกมนุษย์ บางครั้ง
เทวดาก็นิมิตกายเหมือนมนุษย์แต่มีกลิ่นหอม เพื่อมาฟังธรรมกับอริยบุคคล

สรรพสัตว์ที่จะมีโอกาสเกิดเป็นเทวดา ชั้นจาตุมหาราชิกานั้น จะต้องมึหิริและโศตตปปะ
อันเป็นภูมิธรรมของเทวดา รักษาศีลห้า ให้ถึงพร้อม และประกอบกุศลกรรมบทสิบ เช่น การทำทาน
ใส่บาตร ฟังธรรม การปฏิบัติธรรมเป็นต้น

เทวดาที่อยู่ในอำนาจของท้าวจตุโลกบาล

เป็นเทวดาที่ไม่มีปราสาท หรือวิมานเป็นของตนเอง ต้องไปอาศัยตามสถานที่ต่างๆ ในวิมาน
ของตน คือ

๑. ปัพพัตถุเทวดา เป็นเทวดาที่อาศัยอยู่ตามภูเขา
๒. อากาศฐุเทวดา เป็นเทวดาที่อาศัยอยู่ในอากาศ มีวิมานในอากาศ ภายในและภายนอกของวิมาน
ประกอบไปด้วยรัศนะ๗ ชนิด ซึ่งเกิดจากกุศลกรรม คือ แก้วมรกต แก้วมุกดา แก้วประพาพ แก้วมณี
แก้ววิเชียร เงินและทอง โดยวิมานเหล่านี้จะหมุนไปรอบๆ เขาสิเนรุ

๓. จีททาปโทสิกเทวดา เป็นเทวดาที่เพลินในเกมกีฬา จนลืมทานอาหารแล้วจู้ติตายไป
 ๔. มโนปโทสิกเทวดา เป็นเทวดาที่จู้ติเพราะความโกรธ
 ๕. สีตวลาหกเทวดา เป็นเทวดาที่ทำให้เกิดอากาศเย็น
 ๖. อุณหวลาหกเทวดา เป็นเทวดาที่ทำให้เกิดอากาศร้อน
 ๗. จันทิมเทวปุตตเทวดา เป็นเทวดาที่อยู่ในดวงจันทร์
 ๘. สุริยเทวปุตตเทวดา เป็นเทวดาที่อยู่ในดวงอาทิตย์
 ๙. กุมมัฏฐเทวดา เป็นเทวดาที่อยู่บนพื้นดิน
 ใต้พื้นดิน แม่น้ำ มหาสมุทร บ้านเรือน ชุ่มประตุ เจดีย์ ศาลา เป็นต้น
 ๑๐. รุกขเทวดา เป็นเทวดาที่อาศัยอยู่ตามต้นไม้

ความเป็นอยู่ของเทวดาสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา สวรรค์ของอากาศัญฐะเทวดา ประกอบด้วย เทพนครสี่นคร ตั้งอยู่ในทิศทั้ง ๔ แห่งเชิงเขาสิเนรุ คือ สวรรค์ชั้นนี้อยู่ในโลกมนุษย์นี้เอง เพราะตั้งอยู่เชิงเขาสิเนรุ แต่ว่าลอยอยู่ในอากาศ มีท้าวมหาราชเป็นท้าวจตุโลกบาล ปกครองแต่ละนคร

เทพนครบนสวรรค์ต่างมีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล มีกำแพงทองทิพย์ล้อมรอบ ประกอบด้วยรัตนะเจ็ด มีแก้วมรกต แก้วมุกดา แก้วประพาฬ แก้วมณี แก้ววิเชียร เงินและทอง บานประตุประดับด้วยแก้ว วิเศษงามวิจิตรตระการตา เหนือกำแพงแต่ละประตูมี ปราสาททองงดงามยิ่ง ภายในกำแพงเมืองมีปราสาทแก้ว มากมาย ตั้งเรียงรายเป็นระเบียบ ปราสาทนี้ก็คือ วิมาน ของเทวดา ๗ ภาคพื้นของเทพนครทั้ง ๔ เป็นแผ่น ทองคำ ยามเมื่อเทพแก้วเหยียบย่างลงบนพื้นทองนั้นจะ รู้สึกอ่อนนุ่มยุบตัวลง แต่พอยกเท้าขึ้นพื้นที่ตรงนั้นก็ยก ตัวเหมือนเดิม ปานประหนึ่งเหยียบลงบนพรม